

**СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ НА КУЛТУРАТА**

Наративното осмисляне на културни светове

във възгледите на Дейвид Кар и Пол Рикьор – сравнителен анализ между
феноменология на дейността и херменевтика на дистанцираността

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по
професионално направление 3. 1 Социология, антропология и науки за културата
докторска програма: Смесово конституиране и феноменологична културология

Докторант: Чавдар Валентинов Димитров

Научни ръководители: проф. дфн Димитри Гинев, доц. д-р Даниела Любенова Колева

СОФИЯ, 2020

Дисертационният е обсъден и одобрен за публична защита на заседание на катедра „История и теория на културата” към Философски Факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, проведено на 28.01. 2020 г.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 2020 г. в зала № на СУ „Св. Климент Охридски” пред жури в състав:

Дисертационният труд е в обем 235 страници и се състои от: три раздела (с две уводни части и три обобщения), заключение и библиография. Без отделните им параграфи, всички части на раздели са с обща, римска номерация. Библиографията съдържа 778 заглавия на български, руски, немски, френски и английски език.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. Съдържание на дисертационния труд	4
II. Обща характеристика на изследването	
1. Обект и предмет	8
2. Тези	8
3. Цел и задачи	9
4. Методология	10
III. Кратко изложение на дисертационния труд	
1. Първи раздел	11
2. Втори раздел	19
3. Трети раздел	24
4. Заключение	28
IV. Приноси на изследването	29
V. Цитирана литература в автореферата	30
VI. Справка за публикации по темата на дисертационния труд	32
VII. Декларация за оригиналност на резултати и приноси	33

Съдържание на дисертационния труд

Първи раздел: Херменевтика на дистанцираността: Пол Рикьор

I. Разработки, контексти и водещ въпрос

1. Въведение	7
2. Собствен профил	15
3. Ефект и контингентност	15
4. Модел или фокус	17
5. Предварителна ориентация	18

II. Наративността - между жизнен свят и текст (първа уводна част)

1. Терминът 'наратив', пред-тематично саморазбиране и носталгия по Аз-а	19
2. „Наративна идентичност” - от устойчивост към възможности	23
3. Рикьор пред две парадигми: текст и живот	25
3.1. Наративната артикулация на феномена	26
3.2. Неопределеност вместо феноменалност	28

III. Предпоставки за дистанцирана херменевтика

1. Символна функция	33
2. Метафора	37
3. Към историята	40
4. <i>Дистанцираност</i> : структурална, морална, етическа, поетическа или историческа?	42

IV-1. Наративисткият конструктивизъм на Минк, Уайт и Анкерсмит

1. Кохерентност и конструктивизъм в теорията на историята	48
2. Конфигурация (Минк) и поетика на историографията (Уайт)	52
3. Екстензия на сюжетизирането (Рикьор)	56
4. Реалност и хетерогенност на историческия наратив	57

IV-2. Интер-теоретична стратегия

1. „Източник” на изследването и исторически дискурс	62
2. Интер-теоретичен подход към феномена „ние-отношение”	65
2.1. Историческа интенционалност <i>за</i> наративната компетентност	67
2.2. Рефлексивност и онтология в индиректна деривация на исторически същности	68

3. Рикъор за исторически <i>praxis</i>	
3.1. Приложения на околния път	70
3.2. Естетика в писането на история	71

V. Дефицит в позицията на Рикъор

1. Историческо време след лингвистичния обрат и наративно опосредстване	75
2. Проблеми в медирането на епистемология и онтология	77
3. Текстуализация с дистанция - между „онтология на разбирането” и „епистемология на интерпретацията”	82
4. Вариант за преднарративна организация	84
5. Обосноваване на тезата за пред-нарративността и възможно преодоляване на нарративисткия конструктивизъм	86
6. Критично заключение	89

VI. Проектиран свят на литературната творба или диалогичност? 93

VII. От саморазбиране към критика на историческото съзнание (Рикъор)

1. <i>Усвояване</i> с идеален посредник	105
2. Към херменевтика на действието	107
2.1. Дистанцираност в полза на историческото съществуване	108
2.2. Въображението - между фикция и дейност	110
3. В утопията и в етиката	113
Обобщение с уточнение за собствения ракурс	120

Втори раздел: Феноменология на дейността: Дейвид Кар

VIII. След епистемологията на историографското изследване (втора уводна част)

1. Макро-контекст на дейността	123
1.1. Действието и философията на историята	125
1.2. Аз-друг отношение и актуализиран плуралитет	126
2. Философия на историческата реалност	
2.1. Транс-индивидуално разказване	129
2.2. Време-съзнанието като отправна точка в проекта на Кар	130
2.3. Игра между гледни точки в сферата на историята	134

IX-1. Ние-наротивът в търсене на транс-индивидуален субект	
1. Наротиви, себесност и другост	141
2. ‘Ние’ и самоосъзнатост	143
3. В търсене на транс-индивидуален субект	145
IX-2. Против асиметрията - тематиката за „признаване” в тезата на Кар	
1. От праисторията на ‘ние’ към <i>признаването</i>	149
2. Общността-дух	154
X. От индивидуално действие към критика на историческата дейност (Кар)	
1. Темпоралност с другите	159
1.1. Хоризонт на пред-тематичното социално минало	160
1.2. Общността от ‘исторически същества’ и историческият наротив	
1.2.1. От индивид към колектив	162
1.2.2. Наротивен екзистенциален модус	164
2. Критични рецепции на проекта за наротивна история	
2.1. Наротивно разбиране и обяснение	165
2.2. Около „директен” исторически смисъл за колективния субект	168
2.3. Неутралност спрямо феноменологията на тялото	170
2.4. Равносметка	172
3. Колективна интенционалност (историчност и нормативност)	173
Обобщение на втори раздел	177
Трети раздел	
XI. Емоция и наротивно съществуване	
1. Въведение	180
2. Преглед на най-нови проучвания	
2.1. Афекти	182
2.2. Емоция	185
3. Артикулации на чувствителността	
3.1. Феноменологичен вариант	186
3.2. Мястото на емоциите	189
3.3. Призмата на Хайдегер	192
Обобщение за рамката на изследването	195

XII. Заключение

1. Наративност и историчност	198
2. Изводи	203
2.1. Рикьор за интерпретацията на опита	204
2.2. Кар за основанията на размишлението	207
2.3. За микро-темата	209
Библиография	211

Обща характеристика на изследването

Обект и предмет на изследването

Дисертационният труд е фокусиран върху проблематиката на наративното световноизграждане и е опит за принос към културологични и социални изследвания.

Избраният обект на изследването е артикулираната през втората половина на 20. в. методологическа платформа, заявила се с названието теория на наратива. По-точно, съвкупността от подходи, чиято парадигма на смислообразуване залага върху аспекта „време/темпоралност“.

Предмети на дисертационния труд са концептуалният модел за наративна херменевтика с дистанциране, изведен от Пол Рикьор в стратегията на *троен мимезис*, и проектът за *наративна история* на Дейвид Кар. В логиката на дисертацията, понятията „наративна конфигурация“ и „наративна структура“ поставят определени акценти на философска легитимация върху понятието „наративност“, върху неговия епистемологически, онтологически и критически потенциал за осмисляне на културни практики. Предметът на изследването се оформя от два главни проблема. Първо, как Рикьор интерпретира темите за символизъм, наративна функция и текст в своята преоценка на проблематиките за феномен и език? Второ, как, чрез внимание върху тази тенденция на неговия метод, се откриват възможности за утвърждаване на по-директния подход на Кар към темите за феноменология на наратива и за социалното съществуване.

Тези на дисертационния труд

1. Между двата типа анализ на наративността няма методологическо сходство. В програмата на Рикьор изключително комплексният вариант за историография е кумулативен, но философското удържане на желаната адекватност - от пред-наративност до дълга на историка - остава в хоризонта на обещана конвергенция. В програмата на Кар изследването на историческия процес е по-строго, последователно и ръководено от разбирането, че в развитието на общностите се отразяват категориите на

социалната феноменология и прагматика. Ако в сравняваните теории може да се открие сходство, то е само когато се проектира генеалогията на детайли от съответни решения.

2. Различните акценти в тълкуванията и вижданията за смислова конституция на културно-социалната реалност следват от трудно съвместими принципи и интуиции на двамата философи.

3. Въпреки двузначност в тематизирането на наративния процес, решаването на проблема за неговите основания и предпоставки клони към практическия живот. Това положение включва също факторът „чувствителност“, мислен не само социално-исторически.

Цели и задачи на изследването

Голямата цел на изследването е да се съпоставят преимуществата на открояващи се подходи. Това предполага екскурси, които да покажат теоретическата годност или недостатъци на двете страни, а също консултиране с чужди коментари. По темата за обмен между историография и литература ще проследя способността на Рикьор да свързва. По темата за дистинкции, касаещи понятията „преживяване“ и „колективна интенционалност“, ще проверя дали Кар преодолява разногласия.

Малката цел е: извяване ролята на ‘емоционалния спектър’ в икономията на историческото преживяване. Тази лична позиция относно цялостното поставяне на темата за наративността трябва да бъде интегрирана накрая, като катализатор на изводи.

Задачи:

- Маркиране на особености във феноменологичната и херменевтичната традиции, спрямо които Рикьор претълкува проблема за наративната медиация
- Проучване на предпоставките за формулиране на теза за *херменевтика на дистанцираността*

- Изясняване на интер-теоретичната стратегия за историографията (Рикьор) като понятийно скачване между постановки на Едмунд Хусерл и на Морис Манделбаум
- Анализ на концепцията за фикционално проектиран свят
- Предварително ситуиране на проекта за *наративна история* (Кар) във феноменологичната проблематика за *аз, друг и ние*
- Проучване на методологическия преход Хусерл-Хегел като възхождане от феноменология на дейността към визия за *наративно съществуване* на общността
- Последователно извеждане на тезата на Кар за континуитет между наративност на жизнен свят и исторически дискурс
- Сверяване на параметрите в подхода на Кар чрез проучване на критични рецепции

Методология

В първия раздел от изследването е приложен исторически и концептуален анализ на идейния контекст. Направен е кратък преглед на феноменологични понятия предвид тяхната употреба от Рикьор. При представяне на неговите възгледи е използвана аналитичната реконструкция, за да се схване виждането за историографска методология. По-нататък, в части V, VI и VII, разглеждането е чрез критичен анализ, който ще открие възможни спорни точки.

Към Кар ще подхожда с реконструктивен метод, но поради слабата му рецепция у нас и естеството на неговия проект е необходима предварителна подготовка. В препратките към „инструменти” на феноменологията са включени допускания от различни гледни точки. Затова е предложено двучастно теоретическо обговаряне на въпросите за индивидуално и колективно осъзнаване, чрез които е ситуиран наративният подход на Кар (част IX-1/2).

Част от използваната методология открива поглед към интересуващата ме линия на емоционалността в тази проблематика, при което се преминава от феноменологични към онтологични трактовки.

Кратко изложение на дисертационния труд

Преди първата уводна част са представени разработвани контексти на проблема. Тук непосредственият интерес в избора на темата е предаден като водещ въпрос, обрисован профил, скицирана среда (ефект и контингентност) и питане за модел или фокус. Оформеният казус служи като изходна ситуация, към която проучването продължава да се завръща.

1. Първи раздел

Този раздел се развива в три стъпки.

Първо са реконструирани основните предпоставки за формиране на критическа методология у Рикьор. Тук се търси също възможно представяне на главната линия в единна теория, както и относително цялостна визия за прехода от (приблизително) среден към късен период.

Второ, представен е историко-философският контекст, в който се зараждат и развиват идеите на Рикьор. Разгледани са две школи - *Анали* и *наративистки конструктивизъм*, - които се явяват алтернативи на номологичния и наратологичния подходи. Този избор се предопределя от общата интенция на изследването да реконструира два философски възгледа. Актуалните позиции са анализирани също предвид възможни коригиращи и критични рефлексии във втори раздел.

Трето, аргументирани са несъгласие с варианта на Рикьор за ‘пред-нарративна организация на сюжетирането’ (Mimesis1) и напрежения във възгледа за „рефигурация” (Mimesis3), чрез която един текст, като предложение за свят, комуникира с реалния свят на читателя.

У Рикьор теоретическите положения за феномен, действие, наратив и жизнен свят „пре-включват” общоприети феноменологични анализи на лингвистична предавка. Съответната цел е проблематиката за идентичност и времевост. В първоначалния етап от изложението е подхваната също инициативата на френския мислител спрямо екзистенциалната аналитика на *Dasein* (Хайдегер). Рикьор развива херменевтика на действащия субект, която е дистанцирана чрез т. нар. „свят на текста”. Нейната посока е: наративността - историческа и фикционална - трябва да стане действие. По-нататък,

като оперативни предпоставки за „критически момент”, са отиграни ред фактори (част III). Това, че наративната форма е в отстояние от средата на дейността (практиките), позволява теоретическо скачване с по-рано разработваната ‘херменевтика с положителна дистанцираност’, за която обаче е необходима текстова среда. Понятията символ и наративна функция биха работили заедно без да се изключва най-ранната тема у Рикъор – феноменология на волята. Тезата за откриването на нагласата „световост” включва схващане за специфична езиково-осъществявана феноменологична редукция.¹ В другата насока - онтологизиране на конфликта на интерпретациите, се запазва своеобразна теоретическа „верига” от предпоставки за херменевтична критика на идеологията. Показателна по този проблем е комплексността на продуктивното въображение; радикализирана в текстова среда. Структурална, морална, етическа, поетическа или историческа, *дистанцираността* е от предусловията за интелигибилност на текста - вече генерирани, символни, психологически и исторически връзки. В отправния казус (част I), ние питаме: Какъв тип саморазбиране е преминаването през ситуация, когато вземането заедно на предходна и идваща реалности е само възможност за теоретизиране на рязък контраст в процесуалността? Чия е езиковостта, съпътстваща своеобразен „транзитен” излаз от статуквото?

Основанията на Рикъор за познавателно-критично историографско изследване не са в традиционната епистемология. Неговата концепция за методология на историята е разгърната над наративно поле, което той изследва предимно с оглед на предизвикателства пред четящия. Във *Време и разказ* двигател на тройния мимезис е конфигурацията (Mimesis2). Тезата за „нарративна медиация” е с фокус върху четенето. То е процесуалната дъга между семантиката на дейността (част от Mimesis1) и рефигурацията (Mimesis3). На този фон Рикъор развива още един обмен – между теории на историята. Неговата цел е трансформиращ синтез на елементи от предходни класически постановки. Преценката е в срещата на съответната аргументация с дистинкции, релевантни за представителите на методологическия нарративизъм (Луис Минк, Хейдън Уайт и Франк Анкерсмит). Това налага проследяване на гореспоменатите изследователски програми (част IV-1/2). Тук, чрез темата за

¹ Субектът, „способен да означава”, е субектът на „елементарната културалност”, който едновременно поражда „изказаното битие на света” и „изказващото битие на човека”. От феноменологична гледна точка, същият трябва да бъде разглеждан като субект на „предпредикативните основания на езика (и на културата изобщо)” (Стефанов & Гинев 1993: 282-86).

хетерогенност на историческия наратив, е потърсен подход, който преодолява някои двузначности. Разглежданата по този начин методологическа двойка (микро-макро) ще получи втора ориентация, предприета от Кар.

Разбирането на Рикьор, че езикът е отвореност към нещо повече, запазва кореспонденция със социалното осмисляне. Хана Аренд идентифицира автентичността с политическо действие - мнение, говорене, активност, чието място е публичната сфера. Тя отстоява Кантовата дистинкция между разум и интелект, т.е. не поставя *theoria* над *praxis*, при което *рефлексивно* се възхожда от екзистенциалната загриженост към политически дискурс. Този модел на разширение (от зачатъчно до напълно определено) е възможно възплъщение на прогресиращия смисъл, който трябва да е резултат от тройния мимезис. Съответно, представата за действие-апел към историята, която на свой ред разкрива 'кой' на действието (Аренд), избягва едно противопоставяне. За Кар нашите животи, дори обикновени или скучни, са „като истории”. Той резюмира, че се греша в преувеличението на факта² - че не можем да контролираме всеки аспект от нашия живот и че нещата излизат извън контрол (Carr 1991: 166). От този „стандартен” възглед се стига до извода, че животът ни е безсмислена последователност на едно нещо след друго, а в теоретичен план се привилегирова налагането на инвенция и/или фикция върху последното. По този повод Рикьор изглежда предприема една апроприация на Арендовата схема (част IV-2). Съгласно последната, от интересубективното 'помежду си' (тук-и-сега, несводимо до практически резултат) се отделят анонимни истории, чиито създател не е отделният агент. *Пространството на изява* е основание да се разказва, но отстоянието между преживяване и наратив е рефлексивно. Автентичният разказ би разкрил онтологически значими думи и дела. И за Рикьор *драмата* е индикация, че в сравнение с фактуално-историографското, *mimesis* е по-близо до *praxis*, която е плуралистична основа (Аренд). Формулираната от него концепция за действие закотвя наратива не към преживяването изобщо, а към разбирането на дейността. Изразът „*още-неразказана история*” и понятието „*виртуален разказ*” са приемливи, когато животът е „активност и страст в търсене на наратив” (Ricoeur 1991b: 29). Същевременно сродяването между история и литература е „контакт” между всекидневна и творческа антиципация. За Рикьор тази среща е отношение между 'пространство на опит' и 'хоризонт на очакване'. Той подвежда

² Ние не само не контролираме обстоятелствата така, че те да паснат на нашите планове; ние трудно контролираме себе си, когато планираме. Дори нашата идентичност е застрашена във вътрешния диалог.

категориите, с които Райнхарт Козелек дефинира връзката с историческото време, под идеята за ‘настоящото като инициатива’. Това не е тотално медирана „историчност”. Реализирането в съществуването се спряга чрез творчески *poiesis* и *praxis*, а разликата между тях е удържана от литературен мимезис. В по-комплексно моделиране последният е преплетен с виждането на Рикьор за историография. Така проблемът за естеството на споделян опит/преживяване „пътува” между практическата сфера и историческия текст като наративна репрезентация.

Обобщенията за обхвата на тройния миметичен кръг и за генетично историографско изследване са видяни отчасти през погледа на Кар. Рикьор счита, че първият резултат е конкретно опосредяване на пред-фигурираното практическо поле и рефигурацията на последното (в рецепцията на историческо или литературно произведение). Тази възможност е обвързана с херменевтика, която би била също критически подстъп към по-големите квази-единици в историческия дискурс. Рикьор се стреми да формулира историческото преживяване на ниво активно действие. Наблюдението в част IV-2 стига до методика, която изравнява измеренията в анализа на отношението между индивид и група. Рикьор дава алтернативен отговор на въпроса за препращане, което по принцип двупосочно усилва историографията. Стратегията теоретически впряга философия на социалната история (Морис Манделбаум) и процедура, наподобяваща генетично-феноменологичния метод (Хусерл) за рефлексивен пренос (интенция) „обратно” (част IV-2). Това е движение по йерархията на единиците на историческия дискурс. Издигането посочва разширяващ се хиатус между наративно и научно ниво. Спускането е чрез индикации на серии, препращащи от анонимни единици към агентите на възможен наратив. Единиците на „участие в принадлежност” са възходящо-низходящи (Ricoeur 1984: 193-94) и основани в теза за нередуцируемост, т.е. те включват черти, които са неизводими от изолиран индивид и реферират към взаимодействия. Рикьор повтаря въвеждането на термина „общество” чрез разграничение между „глобална” история (непрекъснатост на общества, народи и нации) и „специализирани” истории (технология, изкуство, религия, идеология) (Mandelbaum 1977: 11). При характеризиращо отнасяне на последните към дадено общество водеща тема е отделен клас (дейности, артефакти или произведения), уточняван в зависимост от традицията. Двойката „история-общество” е опозиция на традиционните „културни” постижения и употреби³. Аспекти на социеталната

³ Като продължаващ във времето фактор за интеграция, една институция принадлежи към общество. Тук са поставени също дефинирането на ролята на индивидите, системите на родство, разпределянето на

(интегрирана) система характеризират конкретно общество и са ориентирани „обратно” към глобална мрежа, чиито размери и гъстота се поддават на картографиране. Последното състояние осигурява прехода към специализирани истории. Изследването специализира в културална обвързаност или глобализира в непрекъснатото съществуване, което предхожда усилията на историците в ограничаването на предмет (Mandelbaum 1938). Така понятието „общество” определя една „деривация” от агентите в историческия наратив. Тук Рикъор трябва да покаже кореспонденция между каузалните връзки и най-ниското ниво на практики, включващи индивидуални агенти. Полузависим институционален статут означава отнасяне както към сингуларно социеталното, така и към културалните класове. Според Рикъор феноменът *ние-отношение* се проявява ‘между индивиди и конкретно общество’, т.е. като отнасяне на същности от първи ред - народи, нации, цивилизации и др. - към т. нар. „участие в принадлежност”. Двупосочната референция е също косвена екстензия-аналогия на „ролята” (характер/персонаж/агент) върху същностите от първи ред, които така обозначени са логически субекти на глаголи. В историческия текст така изравнените значения на онтологично и на рефлексивно измерение във „връзката” (феномена) съответстват на изравняване на тежестта на групата с тази на индивида в публичната сфера на явленията (Ricoeur 1984: 197-99). Успехът на понятието „*историческа интенционалност*” (Рикъор) би представлявал индиректно прокарване (преноси и деривация) на рефлексия през първичното и непосредствено участие в принадлежност, сюжетните условия на наративната рамка, културно-социалните феномени и интенцията на историка.

Сравняваните в дисертационния труд подходи са отличими по интуицията за горното постижение. Рикъор застава на страната на Хусерл, доколкото съответната терминология се скачва с предоставената от Манделбаум. Целите на една теория за историописа трябва да кореспондират генетично с методологическия индивидуализъм. Има ли приоритет в херменевтичното движение между текст и действие? В последната част от трилогията *Време и разказ*, редом с въпросът за основата, върху която „аз мога” става мислимо (1988: 230-31), е обобщена статията *Херменевтика и критика на идеологиите*. Мотивът за опосредстването между настояване за „универсалност” (Гадамер) и критическа инстанция (Юрген Хабермас) е отработен в части VI и VII.

блага и организацията на труда. От другата страна са език, техники, изкуства, философски или религиозни нагласи и вярвания (функции, наследявани от индивидите в дадено общество).

Освен че в света на текста субектът може да открие себе си, за Рикъор херменевтиката на текста „отменя” субекта. Изтъкнато е „понятие за саморазбиране, което органически имплицира критика на илюзиите за субекта” (Рикъор 2000b: 260). При предпоставката, че усвояването на предложенията за свят трябва да минава през отчуждаването от себе си, в главата *Към херменевтика на историческото съзнание* е доразвито виждането от началото на същия трети том (1988: 6): темата за херменевтика на историческото съзнание се позовава както на херменевтичната рефлексия, така и на възможността за действие. Става дума за диалектизиране на „повлияността” от миналото с идеята за „правене” на история (пак там: 207) - за ефекти на въздействащата история (Гадамер), проспектирани в момента на претегляне, идващ с отговорното решение в етическо или политическо действие (настоящото като време на инициатива). Констелацията от ‘пространство на опита’ и ‘хоризонт на очакване’ (пак там: 209), или започването, когато настоящето е категория на деятелност и страдание, е по-скоро антропология на дейността, въпреки че Рикъор реферира към постановката за вграденост на субекта в света („философията на плътта”; Морис Мерло-Понти). Паралелната херменевтична функция на дистанцираността е доразвиване на овъншностен смисъл. Писмеността е излаз от света на автора към друга реалност (Рикъор 2000b: 97). Акцентираната перспектива е за принципен отказ от предзададеност и така възможна критика на реалното (Ricoeur 1981: 53). Вниманието за *свят на текста* е настрана от всеки актуален свят (пак там: 143), а търсеният ефект е колкото лишаване от *самост*, толкова усвояване на-към „разширен Аз” (пак там: 106, 144). Първата стъпка в прехода е от възприятие към езика в творба, където решаваща фаза е работата на въобръжението да продуцира свят из самото себе си (Ricoeur 1979: 140). Парадокс на т. нар. *иконичен прираст* е, че колкото повече въобръжението се отклонява от обикновените език и виждане, толкова повече то се приближава до ядрото на феноменологичното понятие за свят в силен смисъл - отвъд предразсъдъците (пак там: 139). Според Рикъор, ако от тази неустановена реалност се обърне към своя собствен свят, читателят би разбирал себе си през интерпретация, която интендира битие в модалността на *способност-за-бъдене*. Чрез фигури на „бъденето мен”, които проектират ситуации на действие, четенето измерва обхвата ‘аз мога’ и трябва да води към повече сигурност в самостта (Ricoeur 1991a: 178). Самопознаването като ‘*способност-да-бъдеш*’ е посредством гореописаното взаимодействие.

Рикъор отграничава епистемологична и онтологична проблематики, но с решаваща опосредстваща роля на рефлексивността, обособена едновременно като

дистанцираност и текстуалност. Въпросът за „слабости” в тази позиция препраща към потенциала в обвързването на понятието „наратив” с историческия текст и с фикцията. Идеята е за прехождани една в друга функции, чиито значения заедно обогатяват тройния мимезис. Спрямо тази концепция са изказани несъгласия с Mimesis1 и с аспекти на Mimesis3, т.е. относно тези трактовки (в цялост или отчасти) на „нива” в стратегия с два стълба - история и фикция, - които се преплитат или „взаимно се възползват” един от друг, като структурно се облягат на наративната форма. В част V е разгледан изборът на първи момент - Мимезис1. Изведено е съответното виждане за пред-наративна организация на сюжетизирането - вариант, в който не е налична възможност да се отиде отвъд контекста на наративисткия конструктивизъм. В проекта на Рикьор отнасянето към *пред-наративност* е опосредствано от конфигурацията. Като Mimesis1 е концептуализиран достъп до темпорални структури чрез разработване на „семантична взаимозависимост”, обединяваща неутрално описание на *дейността* и разбирането на последната като вплетена. Но с това определение за пред-наративност Рикьор мисли *практическо разбиране* не като пред-структурираност на културните кодове, а като възпроизводимост от „разбиращи наративи” (Гинев 2005). Темата за сюжетизация на самата дейност, т.е. за формирането на символно-темпорални структури като *жизнен свят*, остава недоказана. След този извод сякаш може единствено да се върнем към аналитично изброените компоненти и необходимите условия за критическа ориентация.

По-нататък са показани допуснатата тактическа несъгласуваност и напрежение между няколко постановки. У Рикьор „фикционално” прилича на *Phantasie* (тази у Волфганг Изер), но доколкото то трябва да проектира свят, неговите радикални характеристики са потушени в историческото измерение (част VI). От феноменологическа гледна точка, фантазията имплицира „нарушаване“ на опита от наивното съзнание (спомена). Същевременно, подходът претендира за надскачане на примерите както от индивидуално, така и от литературно естество, с помощта на категорията „общо действие”, мислена чрез трансценденталния принцип *ego – alter ego*. За Рикьор това е казаното ‘Аз’, в което съм отнесен към всеки друг и обратно; въображаем трансфер от моето „тук” към „там” (на другия) и обратно. Вътрешната връзка тук е описаното виждане за всеобхватна историчност в релациите между предци, съвременници и наследници (част V. 2). Тя е подчинена на имплицитна аналогия относно мисли и преживявания. Въображението е принципен въпрос относно самата конституция на социалния свят. Рикьор взема предвид структурално-лингвистичния

анализ като критически, но водеща е ролята на въображението. Тя е проблематизирана нито само в Кантиански, нито само в Хусерлиански контекст. Този фактор е включен заедно с афектите през понятието „*поетическо чувство*” (част VI). Дискусията в *Живата метафора* е на „границата на семантиката и психологията” и със „съществено разграничение между проблема за смисъла и проблема за референцията”, когато се пита за сетивния елемент (невербален фактор: звук, усещания, образност) в семантичната теория на метафората (Рикьор 1994: 295-302). Делението между свободни и свързани (bound) образи е поставено в точката на „отвореност към въображаемото, което смисълът освобождава” (пак там: 302). Настояването, че перцепциите са пронизани от така характеризирани имажинативни (структуриращи) процеси е с цената на някои противоречия.

В плана на прехода: от „сюжетизиране” (движение на текста отвъд перцепцията за факти) към „акт на четене” - прираст (иконично усилване) в способността да се открива и трансформира реалността, Рикьор въвежда постановката за ‘у-своя-ване през дистанция’, но тази критическа интенция е неясна откъм презумпцията за пред-условия или пък става двусмислена, ако ангажираният теоретически апарат се проследи до първоизворите. Доводът, че се пропуска една конститутивна предпоставка, е релевантен: спрямо обратата към езиково-базирано въображение, Рикьор пренебрегва феноменологичния примат на предпедикатния опит (част VII). Дали при остатъчно напрежение между две ориентации, те не са по-скоро алтернативи? Отправна точка на неговата аргументация е асиметрията между ‘отсъствие’ (модус на реалното нещо) и ‘нереалност’ (характеристика на фикцията).⁴ Той застъпва тезата за конструктивно въображение, което допринася за смяна на референцията и проектира ‘преописване’ на света. Ведно с поетическото чувство, те са в „интенционална структура от втори ред”, която е утвърдена като метаморфоза на *емоции*. Този момент е реплика към екзистенциалната аналитика на *Dasein* (Мартин Хайдегер), предложение да мислим „*разположение*”/„*онастрояване*” (Befindlichkeit) през „реверберацията”, т.е. в условия на чувствана, раздвоена референция както на словесната, така и на имажинативната структура.

Първи раздел завършва с прагматичната страна в концепцията на Рикьор. Решаващ в Мимезис³ е потенциалът от *усвояване* и „*способност-за-бъдене*”. Тази

⁴ По повод ‘иреализираща функция’ трябва да се акцентира, че съзидателната функция на *въображението* е ноетичната страна, чийто ноематичен корелат е *въображаемото* (Тенев 2012: 234-35).

комбинация е залог за разкриване и отговор на отношенията на господство. В края на част VII е показано, че херменевтичното движение между текст и действие намира най-вече продължения в утопията и етиката. Заедно с този и горния анализ са фрагменти, с които нашето изследване напредва в спецификата, зададена като стартов интерес: от една страна, как идеите за *свят на текста* и за диалогичност са работещи, когато вземем съзнанието като натрупващ се конгломерат, и от друга страна, един смисъл на „ответ” в инцидентът, който ни *настройва* за пълен обхват в хоризонта на активна чувствителност. Разкачането във функционирането на режима *аз-ност–социум* е преживяване, което разрежда т. нар. „световост” (Хайдегер). Тази опция кореспондира с базови схеми на осъзнаване, на които са посветени части от втори раздел.

Разработването на питането за наративността като индивидуално саморазбиране е по-скоро преодоляване на тази тема. Но концепцията за надграждащо смислова адекватност, институционално изразявано саморазбиране не е изцяло извън стандартния път. Рикьор е отдаден на този мащаб, но не разглежда различни феноменологични схващания за структурата на интенционалните състояния и съдържания. Подобни въпроси, например, тезата, че присъствието на други е условие за единичното съзнание, но „ние” да предшества „аз”, намират по-ясни трактовки във втори раздел. Индивидуалният избор черпи принципи и норми от минало, което е социално. Съществуването в обществената сфера налага съпоставяне на темата за ‘историческо действие’ с целите на писаната история. Кар залага на условията, от които израства едно „ние”.

2. Втори раздел

В този раздел може да се обособят три момента. Неговото полагане не взема решително страна в дискусията между епистемологични, феноменологични и онтологични основания за провеждане на темата.

Първо, за относително систематизиране на феноменологичните релации между *аз, ти, друг* и *ние*, са консултирани съвременни автори. Идентифицирани са нива на субективността и оттам приоритети на наративната форма в нейното *за/относно*. Съображенията за „персоналност от по-висок ред” (Хусерл), която е не просто сума от индивидуални интенционалности и има свой контекст, са продължени на по-късен етап (част X). В подобен ред са подтемите за значимостта на Другия (започната в част VIII, 1.2) и тази за колективизма (предимно в част IX-1).

Втора е оста, в която концепциите за интерсубективност (Хусерл) и за „обективен дух“ (Хегел) се оглеждат една в друга. Преходът от индивидуална към колективна субективност трябва да запази тяхната автентичност. Това налага проследяване на хегелианските аргументи в тематиката за „признаване“. Изявени са положения, които Кар влага в своето виждане за историография, основана в т. нар. практически наратив.

Трето, предизвикателства за терминологията. Рецепциите на проекта за *наративна история* поставят епистемни критерии, които са не само историографски. Кар схваща вездесъщата социална наративност като един вид приставка към пред-тематично, темпорално историзиране на всяко човешко преживяване, към което принадлежат както собственото, така и споделяното в общността минало. Той отстоява феноменологичните описания на *историчността*, но неговата визия за *наративно съществуване* на общностите среща критиката на концепцията за *колективна интенционалност*. Проблематизирането на тази сфера продължава с препратка към късната работа на Хусерл, който открива ‘историчността на съзнанието’.

Втората уводна част уточнява термини с внимание върху тип *макро-структура*. Историческият процес е свързан с форми на човешкото правене на обективен предметен свят, но въпросът за релевантен микро-контекст остава. Тук са преценени основанията да се критикува Хусерловия модел на „вътрешно“ време-съзнание, в полза на темпоралните аспекти на конфигурацията (Рикьор). Двата философи са на противоположни позиции. В по-късно публикувани ръкописи на Хусерл съответните теоретически конструкти са достатъчно развити, за да понесат тежестта и ролята, която Кар им назначава. Ранна защита на тезата за континуитет - между потенциала в позицията на действащия и историческия наратив, е примерът за диалектика на действието (Olafson 1979). Оттам е задачата за анализ на концепция за „овременяване“, а също на производно понятие „историчност“ с препратки към Хусерл и Хайдегер. Историята произлиза от модус на опитност, оправдаващ определени обяснения. Кар прилага нещо повече от онтичен фокус върху наративността в дискурса на историка, но в същата насока той обръща внимание на една алтернативна херменевтична ситуация (част VIII, 2.3).

Наред с формулировката за игра между гледни точки - на разказване, на агент/разказвач и на реципиент/публика, поне за нефикционалните наративи Кар твърди, че писането на история е по-малко конфигуриране на само пред-фигурирано минало и повече рефигуриране на минало, което идвайки до нас е вече конфигурирано.

Предложеният тук анализ на понятието „колективен субект” взема предвид два контекста - ‘диадична релация’ и (негативна) ‘плюралност’ (част IX-1). От една страна е петата Хусерлова медитация върху конституцията *в* и *чрез* взаимодействие с другите в света, а от друга страна - движението във *Феноменология на духа*. Кар съвместява тези значения и така отива отвъд индивидуалното без да изоставя напълно присъщата му субективност (част IX-2). В рекомбинация с Хегеловата феноменология наративната теория трябва да достигне незаменимото условие на нашето разбиране за история. На подобно разширяване съответства идентифицирането с постоянстващо *ние*. Като разнообразие от функции, групата изисква (от своите членове) (пре)формулиране на „разказ”, който така е конститутивен за нейните начинания. Според Кар, Хегеловият анализ показва *ние* в прехода от преживяване (темпорален обект) към действие, т.е. в понятието ‘общ проект’. Разказвана *от името на ние* „история” означава употреба на „*ние*” не само за субекта на дейността, а също за субекта на нарацията. Приписването на комплекс от предикати на колективна интенционалност не е просто езикова употреба, подобна на референцията към индивид. Групата от активно и съзнателно участващи членове е ‘ние-субект’, защото е характеризирана така отвътре (Carl 1986: 160-61). В нейната идентичност се застъпват серии от проекции, правени от едновременните гледни точки на въвличените. Тази стабилност е нито по-малка, нито по-голяма от индивидуалната идентичност, но това, което е квази-интерсубективност в индивидуалните наративни структури, е реална интерсубективност в групата. Важен за разбирането на историческото време у Кар е моделът на ‘темпоралността на колективното съществуване’, който се различава от понятието „историчност”. История-в-процес-на-правене (пак там: 161) включва интенционални обекти, чийто смисъл е социален и които се разпознават в присъщата на „ние”-конституцията пряка връзка с миналото. Но сякаш преди последния въпрос Кар държи на темата за общото действие. Направеният прочит на Хегел конкретизира субекта на общо преживяване. Въвлечеността на *ние*-субекта в колективно действие е по-очевидна. В артикулирането на споделяна насока към резултат никой поотделно не изнема агентността (пак там: 134). В контекста на тематиката за „признаването” да бъдеш участник и да постулираш *ние* като групов-субект (на общностна история) са едно и също (пак там: 163). Двойният план за приоритета в социалността е второ напасване и рефлектира върху анализа на индивидуалното съществуване. Тук за сравняващия е налице разминаване на методите. При Рикъор въобразяването (във фигури) ефективно „вписва живяното време (време с настояще) в чисто сукцесивно време. Чрез „опосредстващата роля на

въображаемостта”, наративът отваря „областта на ‘като че’” (Carr 2014: 201). За Рикьор феноменологията на индивидуалното действие се състои в тройна прогресия, отвеждаща до прага на историческото преживяване, като е необходимо интерсубективната конституция да се обвърже с въображението. То е продуктивно, доколкото медира социалната връзка и трансформира „нас” в „тях” (Ricoeur 1978: 15). Само при такова разглеждане имаме достъп до връзка по „аналогия” (аперцепция у Хусерл) в идеологически и утопически практики, т.е. възможност за критика на социалното въображаемо. Принципът на Карл Манхайм (*Идеология и утопия*, 1929) - несъгласуваност между историческата и социалната реалност - отхвърля „директно участие” на индивидуалните и колективните агенти (Ricoeur 1978: 16). Съответно темата за идеологията е обвързвана с възможностите на утопията. Основанията на Кар за про-хегелиански избор не са слаби. Откриването на проблема за трансцендирането на собствената гледна точка все още не прави самосъзнанието универсално (част IX-2). Прецедентът, когато *ти* навлиза в един изолиран хоризонт, е прозрение за взаимозависимост, която все пак е рудиментарна. Да се поставям в положението на друг е нещо, което предстои, както и медиациите до нивото на самост чрез другите. Има разлика между релевантния тук образ и въображението за ‘друг’. При Хегел последното може да се случи само на по-сложен етап, когато връзка е възможна по принцип. Може да се поддържа, че Хусерл почти не отделя място за функция на въображението в рамките на възприемането на другите (и тяхното поведение и изрази).⁵ Когато реципрочността сменя асиметрията, водеща е установяваната втора природа от общи практики, вярвания и институции - обективната основа за живот заедно.

Като плурален субект на действия и преживявания, съзнанието на общността е за времеви измерения, обединявани в автобиография, която разказва основаването, текущи проблеми и предлагани решения. Бихме могли да кажем, че наративната история е в сила само за социалните роли. Това положение не се нуждае от критика, доколкото преходът към историопис не къса с основата в практиките. Тук сравняващият забелязва още една несъвместимост. Ако за Рикьор е важно, че автономният текст въвлича в интра- или интертекстуален мисловен експеримент, за Кар пред-лингвистичното темпорално преживяване е опора, без която репрезентацията

⁵ Според Максим Дойон (2019), при Хусерл въображението не участва във възприятието за други хора (*Fremderfahrung*).

става интертекстуалност. Маршрутът на всекидневната живяна история е основание за обективно знание. От полето на действие до (неписана) автобиография, субектът се стреми да (ре)конструира кохерентност на своя живот, но е винаги в ситуация. Това е вплетеност в обществото и саморазбиране чрез променящи се истории. Историкът ревизира миналото, но смисълът на историята е *за* някой, т.е. трябва да бъде положен екзистенциално.

Наречието „директно” (непосредствено, пред-концептуално, пред-научно) касае историческото като „живяно” от субекта. Улавянето на пред-рефлексивен характер чрез феноменологичното описание помага за по-добро схващане на това, което Кар нарича ‘историческо знание’. Защо твърдим, че наблюдаваме отчетлив исторически смисъл чрез това обединение - принадлежността към темпорална протяжност, надскачаща индивидуалната? С проучените рецепции завършва съпоставителната работа. В дисертацията по-ранни такива са: отхвърлянето на иманентна наративност (Анкерсмит) - тема, приключваща в дискусията за хетерогенност, която открива излаз към силна теза за онтологичен статут на наративността (част IV-1. 4), и предложението за комплементарност с приносите на Рикьор (Ричард Кърни; част IV-2). В част X първо е разгърната основната теза на Кар - общностите съществуват в степен на *самоконституиращо се наративно единство*, което предхожда историографията. На второ място са някои аналитични предизвикателства, съображенията за епистемност и за прецизно описан „директен” исторически смисъл. Те изискват детайли на историческата връзка в нейното наративизиране, което е винаги конкретно решение. Тези терминологични препоръки са по-скоро периферни на проект за историография, лежащ върху ‘структурираното естество на обичайния опит’. По-критични са коментарите за работата на Кар с понятието „история” в трансценденталната феноменология (Хусерл) и за неговата теза, че колективната интенционалност е значимост, която е решаваща за историческия опит като ангажимент на агента във важен-за-нас проект. Позицията на Стивън Кроуел усложнява застъпваната от Кар „метафизика на всекидневния живот” (Артър Данто). Съпътстващо е питането за измерение, различно от телеология на събитийността, но такъв смислов момент трябва да може се наративизира.

Линията на общността не изключва „травмиращи събития”, които Кар счита за историческо съществуване, ако са колективно преживявани. Това е точка на сближаване с нашия казус. Както причастен към позицията Кар/Хусерл, собственият интерес е по-скоро косвен спрямо *Битие и време*, доколкото дотук не се претендира, че

„възелът“ в ситуацията, от която тръгваме, е Хайдегериански кризисен момент. По въпроса за мястото на емоцията и чувството, макар индивидуално преживявани и субективно осъзнавани, предстоят наблюдения. Подетият чрез критика към Mimesis1 проблем - интерпретативната работа с дестабилизирана пред-наративност - не е поставян по този начин у Рикьор. Това, че Кар мисли наративността като единство от темпорализация (във феноменологичен контекст) и прагматика, е отчасти съблюдаване на предупреждение. ‘Усвояването’ конституира интерсубективна идентичност, но не бива да се затваря достъпът до наративно поле, което предхожда дистинкцията между агенти и техен околнен свят.⁶ Предложеният от нас казус се оказва проверка на този акцент. Основанието да се говори за наративна темпоралност на жизнено-световата дейност е разкриването на последната като функция на наративизацията на преживявания в динамиката на кохерентния опит. Това устойчиво единство се определя като „структури на жизнения свят“.

3. Трети раздел

Предходните раздели са отделни реконструкции. Те утвърждават проблематики в цялост, насочени към дейностни, рефлексивни или непреднамерени актове на социалното съзнание. Този раздел е поглед към тенденции, които не са комплиментарни и дори противоборстват. Стратегията е да се продължат натрупаните предходни фрагменти, повече или по-малко странични за решенията на двамата философи. Вниманието на Рикьор към поетическия катарзис е пътека, която извървяхме. Нашата изходна ситуация (част I) е опит, в чиято извънредност може да привидим сходство с травмиращо историческо събитие (Кар) - предизвикателство, с което настъпва пренареждане както на партикуларното, така и на темпорализацията. Ако допуснем „несъвпадение“ между света, от който сме част, и един (наш) разказ, ще кажем, че дотук се теоретизира това, доколко същото трябва да бъде мислено като дълбоко-структуриращо.

⁶ Определена практика е ‘нещо повече’ от поведение с оглед норми, към които членовете на колектива се присъединяват. Агентите споделят начин на съществуване („към проектираните възможности“), когато добият колективно разбиране за себе си по отношение на това, което могат да усвоят (Ginev 2014: 80). Практиките управляват рефлексивно своята собствена (ре)продукция. Правилно е да се приеме също, че наративия (нарративна интерпретация), като свързана с рефлексивността, иманентно принадлежи на фактичността на практиките (пак там: 73).

В началната за дисертационния труд ситуация има нещо повече от наративна цикличност. Това виждане е в собствена микро-тема преди първата уводна част, като намек за при-страстно възприеман културен свят. Без нейната емоционална страна, наративността изпада в механицизъм. Тази компетентност на всеки индивид се конституира в социалните взаимодействия, но с присъща емоционална характеристика. Има тематизируем наративен свят, доколкото говорим за *чувствани* ситуации, а не само защото преживяванията са потенциално (авто)биографични. В делението между емоции и диспозиции, втората страна от тази двойка се отнася най-вече до предразположенията, а първата – също до влиянието, което опитваме да окажем върху възникнали-възникващи афекти. В този план познавателната или поне информационна основа не е необходимо да включва понятия; оценка или възприятие е компонент, който по-добре да не се схваща като съждение; не всички аспекти на емоционалните изяви са пряко свързани с контрол от вегетативната нервна система. Схващането на тази насока започва със state-of-the-art в теориите за „афект” и „емоция” (част XI 2.1/2). По-нататък е показана тяхна обща феноменологична артикулация в понятието „чувствителност” (част XI. 3.1/2). Продълженията на анализа уточняват допълнително значение, което води до обобщение за рамката на цялото изследване. В нея остава ниша за бъденето добродетелни дейци, доколкото сме нещо повече от емоционалните си навици. Ако калейдоскопичният спектър на чувството включва радикални промени, то може да опитаме да открием пунктир. Обръщайки внимание на възможно преодоляване на криза или продължение с нов шанс, ако говорим за два свята (онзи *преди* и този *след*), вторият остава проекция, а между тях е имало поне кратък апостроф, оспорващ вездесъщото. Този ефект е жизнено-светово измерение, наред с интересубективната всекидневна нагласа. Тук не привилегираме дистанция. Намерението е да се прибави точка към разбирането за социална интеграция, доколкото нейното постоянно формиране е ценностно-екзистенциално. Такъв контакт предполага максимална близост със споделяните ситуирани взаимодействия, но не изключва неовладяното пространство на една отворена чувствителност, която е на границата между изследвано и изследовател.

Кар отдава социалната трайност предимно на идентификацията с формация-проект. Върху това положение рефлектира търсеният статут на втората фаза в изборения от нас микро-проблем, доколкото тогава срещаме едно изначално измерение. Признаването, че *историчността* е черта на нашето осъзнаване за всичко, ще рече, че нейната светово-конституиращата трансцендентална функция е осмисляне на общата

икономия на нашето преживяване за свят. Според трактовката на Кар спецификите на структурата на интенционалността се запазват по отношение на практика, световост и социална себеконституция. Той разглежда колективната интенционалност като трансфер на базови структури, при който нормативните особености на индивидуалния опит би трябвало да се появят на социално и на историческо ниво. Особената ситуация на водещия ни въпрос се оказва проверка на това допускане. Идеята за икономия означава също емоционални взаимодействия. Възможен прираст на личността е по отношение желание, изрази, поведение, начини да се действа, въобразява и спомня. В част XI (прехода 3.2-3.3) е заявена необходимост от Хайдегерианска призма към разглежданото от нас осъзнаване на индивид спрямо историческия процес. Ако последното не бъде взето предвид, въпросният ефект трябва да бъде теоретически изключен от проблематизирането на единства. Тази характеристика спряга двете перспективи към наративността. Освен, че резонира в обосновката на виждането за историческо разбиране, тя прави концептите, под които бихме подвели случващото се – ‘фикционална наративност’ (Рикьор) и ‘вездесъща нарация’ (Кар) – еднакво некатегорични спрямо „естеството” на процес, преценката за който е лична, но в преход отвъд индивидуалното.

Сред отношенията между преживяване и език, между темпоралност и историчност, а също опит за *самост*, който е медиран чрез знаци, символи и творби, във водещия ни въпрос може да има дефицит на херменевтико-феноменологична „световост”. Кар изтъква, че „префигурирането само по себе си не е наративна структура” (1986а: 119), а Рикьор отрича, че наративът просто „преописва” света. След експлициране на повечето детайли, в заключението посоката на изложението - от наративност към дейност - се запазва. Двуетапно мислението от нас феномен е положен в схема от относително съизмерими виждания, но анализите показват противопоставяне между техните автори. Възгледът на Рикьор за процесуална историческа мисъл съдържа аспекти на методологически наративизъм (част V. 2-3). Релацията историография-отминалост е изразена в условието: ако метафората е с онтологическата заявка да оприличава нещата (*биване-като* чрез *виждане-като*), диалектиката на два големи класа (*идентитет* и *другост*) продължава в теорията на тропите. В позитивна-негативност аналогията „свързва” текста с неизчерпаемите ресурси на миналото и в преописанията (на минал свят) разрешава метафорично апорията на оставена следа. Метафоричните проекции спрягат въпроса за истината на свят, който едновременно *е* и *не е*; реконструкция, усвоявана от читателя. Концепцията

на Рикъор изглежда по-развита от тази на Кар. Тя се равнява на съвкупност от формулировки, сред които са *epoche*, метафоричен процес и поетическо чувство. Но резултатът от част XI представлява друг вариант на аспекти „повече”, който е по-близо до възгледа на американския философ за наративна история. Всяка съществена емоционална промяна отговаря на световост в преживяванията на субект, който може да бъде мислен като конституиращ само в една първа фаза. Езиковостта също участва в същественото преобразяване на моя свят, но собственият ангажимент не може да бъде преценяван от гледна точка на дистинкцията ‘референциалност-фикция’. Наред с емоциите, сред предпоставките на върхово израз-чувство са институционални отношения в социалната игра, вплетеността в практики, но персоналната нагласа може да отрази ефекта на един извънреден модус - отделянето от същата обвързаност. Начален пункт за Кар е взаимното допълване между пред-наративност и организиращата опита и дейността разказност - ракурс, когато последната е равноправен партньор на херменевтичното пред-структуриране. Той се стреми да се покаже, че в самата смислова конституция „онтичният момент” на разказване е толкова необходим, колкото „онтологичният момент”. Подобна е целта на теоретическото пътешествие из емоционалността. За да разберем една срединна-точка (между две фази), ние се питаме дали такъв момент на ‘изложеност’ има нещо общо с ‘отвореността на *Dasein* към/за’ - конституирана екзистенциално в „настроеност”, присъща на настроеността. За Хайдегер онтичните различия са възможни само като основани върху една първопроизходна разлика - (за)хвърленост в негативността на „световото отнасяне”. Ориентирането към смисъл идва след (или е предизвикано от) „съкровена *не-релационална възможност*” (Хайдегер), която е като приближаване към реалност, която ще заличи всичко за мен. Но „собствената” нарация може да не действа задължително като преосмисляне в резултат от *Angst* (страх/тревога). Ако ‘проектиращо разбиране’ е централното светово условие на наративността, трябва да мислим също предхождащ, дисфункционален момент. Онтичните настроения, преплетени с (неявен) всекидневен монолог или разговор, могат да достигнат до безизходица.

Кар изгражда своя проект за наративна история с придържане към Хусерловите анализи в *Опит и съждение* и *Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология*. Това подобава на феноменология за която има дълбок континуитет между всички фази на конституцията. Когато няма прекъсване между пасивните преживявания на егo и спонтанната възприятелна и съдна активност, езиковостта сама

по себе си няма примат над съществуваща пред-лингвистична когнитивност. Но все пак водещо е размишлението (*Besinnung*), в което по-мощното действие/събитие става тематична цялост. То кореспондира с реконституирането на пред-тематичния статус на миналото. Този процес се отнася до общия смисъл на рефлексия, която ще възстановява, когато нашият времеви захват на преживяването или действието се изплъзва. Преминаването към колективно повествование (пре)фокусира целия времеви комплекс и от там „цялата история”. В отстояването лично виждане случващото се започва с неизбежно онтични, конкретни, социални феномени. Те са задължителният вход към отменянето на неразрешимо емоционално затруднение. Доколкото в същото преживяване има финализиращо ‘казване’, дотолкова има излаз от постоянния ни стремеж да влияем върху собственото ни времеене, дотолкова езикът и човекът са заедно закратко в един „вертикал” спрямо потока на социалното време.

Заклучение и резултати от дисертационния труд

1. Философско-историческата работа върху понятия от темата за наративността реконструктивно раздели: от една страна, наративна функция, творчески мимезис, метафоричност и въображение, и от друга страна - структурирано преживяване, темпоралност, историчност и плурален агент, който е субект на нарацията. Концептът време-съзнание (Хусерл) е отграничаващ ориентир за съответни прилагания на философиите на Кант и Хегел. Тази схема се раздвоява в две виждания за смисловата конституция или предпочитания за тълкуване на културно-социалната реалност. В общ план, така бяха предоставени два типа аналитични инструменти. Опитвах да докажа, че теориите за пред-наративност и продуктивно въображение у Рикьор крият недостатъци в полагането на цялостен модел, който да обхване както времеост на жизнено-светови структури, така и рефигуриращ ефект на четенето върху действителността. Опитвах да покажа, че при Кар съвместната концептуализация на колективна темпоралност и общ проект е по-адекватната гледна точка към това, което наричаме история *за нас*.

2. Съпоставянето с други методологии осветли местата на наративната конфигурация, или сюжетизирането (Рикьор), и наративната структура със следващото я размишление

(Кар) в дебатите за истинност в историографията. В анализите бяха осъществени диалогизиращи преходи с оглед на очертани спорни положения. Най-забележимо е принципното различие в разбиранията за възприемано време. В концепцията на Рикьор за *троен мимезис* се оформя критическо тематизиране на субекта и неговата инициатива. За постигане на дистанцираност той разчита на текстовата среда като своеобразно неутрализиране и преинтерпретиране. В проекта на Кар за *наративна история* самото преживяване е среден термин между историопис и човешка реалност. Той приема за фундаментално разграничението между директен опит (промяна или траене) и въобразяване (или спомняне). Първично-времевата структурираност (в асоциативен синтез) е захват към протяжна събитийност, която ни обвързва с историческото минало.

3. В рамките на дисертацията бяха предложени близки прочити на начините, по които двамата мислители остават верни, доразвиват или комплектоват традиционни теоретически положения. Така бяха отличени основите на два проекта със съответни херменевтико-семиотични, семантични или екзистенциално-феноменологични приоритети. При Кар грядещата вездесъщност на наратива предполага преоценка и даже шоково преподреждане на актуални съдържания, т.е. алтернативи на изведената от Рикьор диалектическа ос 'идеология-утопия'. Двата варианта отчитат кризисни несъизмеримости, но в преодоляване.

Приноси на изследването

1. Въвеждане в полето на българската хуманитаристика на значим мислител от феноменологичната школа. Работата и идеите на Дейвид Кар са отговор на дискуссионни моменти както в теорията на историята, така и в тази на социалното битие. За последната са открити също паралелни съвременни тези, отново експониращи късната Хусерлова феноменология.

2. Съпоставителен разбор на методи, ключови постановки и структури на анализ в темата за наративното осмисляне. За оценките на две водещи стратегии бе направен систематичен преглед на автори и трудове. Феноменологичният подход към този тип изследвания бе представен в роден академичен контекст.

3. Въвеждане на проблема за ‘емоционалния спектър’ в икономията на историческото преживяване. По тази линия е мобилизиран теоретичен аспект на модуса „настроеност” в културен свят - *отваряне*, което надраства делението между историческо и литературно.

4. Съгласуване на сравняваните подходи през връзката ‘емоция-наративизиране’. Като процес, тя е давана също откъм нейната радикалност - нарацията схематизира една граница на *аз-ността*. В емоционалност, която сдвоява теоретико-познавателното и екзистенциално-феноменологичното, може да се стигне до приемане на неизбежно-преживяваното в неговата цялост. Тогава саморазбирането сякаш се отдръпва от собствената позиция. Тематизираната ‘извънредна ситуация’ допълва сравнителния план като съотнася двата модела в ракурс, възхождащ към теза на Хайдегер от *Битие и време*. С това е допусната както интердисциплинарност, така и подривност, т.е. повече внимание към конкурентни анализи.

Цитирана литература в автореферата

Рикьор, П. 1994. *Живата метафора*, Прев. Васил Пенчев, ред. Дора Минева. София: Лик.

Рикьор, П. 2000б. *От текста към действието*. Херменевтични опити. Том 2, прев. Жана Дамянова. София: Наука и изкуство.

Стефанов, И. & **Гинев**, Д. (съст.). 1993. *Идеи в културологията*, том 2. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Тенев, Д. 2012. *Фикция и образ*. Модели. София: Жанет 45.

Carr, D. 1986. *Time, Narrative, and History*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Carr, D. 1986a. Narrative and the Real World: An Argument for Continuity, *History and Theory*, vol. 25, pp. 118-131. Middletown: Wesleyan University.

Carr, D. 1991. Discussion. Ricoeur on Narrative, -in: Wood, D. (ed). *On Paul Ricoeur. Narrative and Interpretation*, pp. 160-173. London: Routledge.

- Carr, D.** 2014. *Experience and History. Phenomenological Perspectives on the Historical World*. New York: Oxford University Press.
- Doyon, M.** 2019. Kant and Husserl on the (Alleged) Function of Imagination in Perception, -in: Doyon, M. and Dumont, A. (eds.). *Special thematic issue of The New Yearbook for Phenomenology and Phenomenological Philosophy on The Imagination: Kant's Phenomenological Legacy*. Vol. XVII, pp. 180-203.
- Ginev, D.** 2014. Social Practices from the Viewpoint of Trans-subjective Existentialism. *European Journal of Social Theory*, vol 17, no 1, pp. 77–94.
- Heidegger, M.** 1962. *Being and Time*, trans. Macquarrie, J. & Robinson, E. New York: Harper & Row.
- Mandelbaum, M.** 1938. *The Problem of Historical Knowledge*. New York: Liveright.
- Mandelbaum, M.** 1977. *The Anatomy of Historical Knowledge*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Olafson, F.** 1979. *The Dialectic of Action. A Philosophical Interpretation of History and the Humanities*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricoeur, P.** 1978. Imagination in Discourse and Action, -in: Tymieniecka, A.-T. (ed.). *The Human Being in Action, Analecta Husserliana*, vol. VII, pp.3-21. London: D. Reidel.
- Ricoeur, P.** 1979. The Function of Fiction in Shaping Reality, *Man and World*, vol. 12, issue 2, pp. 123-141.
- Ricoeur, P.** 1981. *Hermeneutics and the Human Sciences: Essays on Language, Action, and Interpretation*, ed. and trans. Thompson, J. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ricoeur, P.** 1984. *Time and Narrative*. vol. 1, trans. McLaughlin, K. & Pellauer, D. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricoeur, P.** 1988. *Time and Narrative*, vol. 3, trans. McLaughlin, K. & Pellauer, D. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ricoeur, P.** 1991a. *From Text to Action: Essays in Hermeneutics II*, trans. Blamey, K. & Thompson, J. Evanston IL: Northwestern University Press.
- Ricoeur, P.** 1991b. Narrative Identity, trans. Wood, D. -in: Wood, D. (ed.). *On Paul Ricoeur. Narrative and Interpretation*, pp. 188-199. London: Routledge.

Справка за публикации по темата на дисертационния труд

Димитров, Ч. 2017. Към измеренията на историческия свят във феноменологията на Дейвид Кар, – в: Харизанова, О. (гл. ред.). *ГОДИШНИК на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, Философски факултет*, Книга Докторанти, Том 2, с. 399-418. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Димитров, Ч. 2018. Към някои критични рецепции на проекта за наративна история на Дейвид Кар, – в: Харизанова, О. (съст.). *Сборник с доклади от „Докторантски четения 1/2017”*, с. 267-280. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Димитров, Ч. 2018. Какъв е залогът във ‘Време и разказ’ на Пол Рикьор?, *Философия / Philisophy (azbuki)*, vol. 27, no 4, сс. 379-412.

Димитров, Ч. 2018. Наративната история като екстензия на ‘сюжетизиране’-то (Пол Рикьор), – в: *Годишник на СУ „Св. Климент Охридски”, ФФ*, Книга Докторанти, Том 3, сс. 195-218. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Димитров, Ч. 2019. Пред-наративността във виждането на Пол Рикьор за транскултурална необходимост, – в: Харизанова, О. (съст.). *Сборник с доклади от „Докторантски четения 2/2018”*, сс. 183-194. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.

Dimitrov, Ch. 2018. Literature and the Extra-temporal: Paul Ricoeur on Proust’s Novels of Time, *Language, Literature, and Interdisciplinary Studies*, vol. 1, issue 4. [online] <http://ellids.com/research/volumesissues/archive-1-4/>

Dimitrov, Ch. 2018. The Tale of ‘The Magic Mountain’ in the Analysis of Paul Ricoeur, *Language, Literature, and Interdisciplinary Studies*, vol. 2, issue 1. [online] ellids.com/archives/2018/09/2.1-Dimitrov.pdf

Dimitrov, Ch. 2019. Philosophical Hermeneutics: Between Gadamer and Ricoeur, *NotaBene* 45, Popova G (ed.) [online] part 1: <https://www.notabene-bg.org/read.php?id=873>
part 2: <https://www.notabene-bg.org/read.php?id=874>

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ НА РЕЗУЛТАТИ И ПРИНОСИ

от Чавдар Валентинов Димитров

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Софийския университет „Св. Климент Охридски” и защита на представения от мен дисертационен труд, декларирам:

Резултатите и приносите на проведеното дисертационно изследване, представени в дисертационния ми труд на тема „Наративното осмисляне на културни светове във възгледите на Дейвид Кар и Пол Рикъор – сравнителен анализ между феноменология на дейността и херменевтика на дистанцираността”, са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които нямам участия.

ДЕ К Л А Р А Т О Р :

Чавдар Валентинов Димитров

04.03.2020 г.

гр. София